

9/3

Rysslandsreportaget ännu en gång.

Den kritiska kommentar som jag givit till några tidningsmäns Rysslandsreportage har föranlett repliker i de berörda tidningarna. Jag skall söka besvara dessa repliker med största möjliga förening av korthet och fullständighet. Endast det på allt sakligt innehåll blottade ovettet lämnas å sido; inom denna kategori faller Aftontidningens mellanstick i ämnet.

Expressen gör gällande att jag skulle anse alla journalistiska gruppresor i officiell regi olämpliga. Det är en mening som jag inte hyser och inte antytt. Vad jag sagt är att dylika resor "gärna leder till egendomliga resultat", framför allt kritiklös propaganda för det besökta landet. En alldeles särskild försiktighet är

därför i dessa fall nödvändig från tidningsmännens sida. De nu givna reportagen är enligt min mening goda exempel på de officiella resornas risker.

Samma tidning betonar också att journalister i detta fall endast skall tala om vad de sett och hört; deras material bör vara fritt från litteraturintryck. Dr Eek i Aftonbladet säger detsamma, men går än längre. Den resande journalisten "skall inte värdera och propagera utan referera... Den tidningsman som börjar blanda samman referat och kommentar hamnar i rena propagandan..."

Dessa teser är, synes det mig, av flera skäl orimliga. Reportern kan för det första inte förvandlas blott till en upptagningsapparat för syn-

och hörselintryck, han kan inte undgå att ta intryck av vad han vet redan då han kommer till det besökta landet. Reportern bör inte heller fungera som en dylik apparat; ett kritiklöst återberättande av vad han hör, dvs. vad hans värddar säger, måste bli ren propaganda. Att icke heller de resenärer det här är tal om strikt följt de i efterhand utformade grundsatserna är också i realiteten uppenbart. Hela sättet att diskutera Ryssland, framhävandet av de prestationer som där funnits att annotera, visar att man utgått från att förhållandena är sämre än t. ex. hos oss; just därför blir förtjusningen och beundran införd vad som finns att uppskatta förklarlig — samtidigt som den är ägnad att ge läsarna, som i genomsnitt måste vara mindre kunniga än resenärerna, ett felaktigt intryck. Dr Eek, som förklarar kommentarer obefogade, har själv gång på gång gjort uttalanden som är typiska kommentarer. Exempel: "Jag tror att den arbetande människan i Ryssland trots alla svårigheter har det bättre nu än före revolutionen

och dessutom vunnit något som hon inte hade förut, nämligen människovärde." "Slutligen fann man en påtaglig och ärlig fredsvilja bland alla människor." Min mening är inte att reagera mot dessa uttalanden, blott att fastställa att de är kommentarer, reflexioner, icke blott vad man "sett och hört".

Vad jag i denna punkt främst velat kritisera är emellertid att själva tendensen att förskansa sig bakom principen "sett och hört" leder till förvanskning. Den följes nämligen såtillvida som de värsta sakerna som man varken får se eller höra inte alls kommer med. Ingen betvivlar väl att det finns massor av tvångsarbetare och politiska fångar i Ryssland, att opposition mot själva regimen beivras med de hårdaste straff osv. Men det har man inte "sett och hört", och därför behöver man inte tala om saken. Frasen "sett och hört" blir ett par skyggappar som begagnas då resenärerna så finner behagligt.

Aftonbladets representant säger rent av att Ryssland inte får skildras under jämförelse med andra länder. Uttryckssättet är tanklöst; dr Eek gör ofta själv jämförelser, stundom till Sveriges nackdel, och utan direkta eller underförstådda jämförelser är ju en skildring inte möjlig. Då resenärerna exempelvis säger att ryssarna verkar energiska, arbetsamma och dylikt får man anta att en jämförelse med andra (eller med ryssarna förr i tiden) är åsyftad. Att förklara ett folk storvuxet bör åtminstone innebära att människor inom detta folk är längre än på andra håll. Men kanske menas blott att ryssarna är mera energiska, arbetsamma osv. "än vi trodde"; då är man framme vid en oredovisad och slarvig subjektivitet.

I hr Elfving's försvarsartikel, som på grund av det ytterligt allmänna innehållet är svår att diskutera, ingår satsen: "Lika litet som det lönar sig att banna åskan, då den dundrar, är det lönt mästra de naturkrafter tsarismen utmanade och släppte loss". Hr Elfving har naturligtvis rätt i vad han väl får antas mena, nämligen att en svensk tidningsmans kritik är betydelselös när det gäller utvecklingen i Ryssland. Men att på denna grund avstå från kritisk debatt anser jag omöjligt. Med alldeles samma skäl skulle vi för fem eller tio år sedan ha underlåtit all kritisk debatt om Tyskland. Eller kan hr Elfving mena att utvecklingen i Ryssland är orsakbestämd, men inte i Tyskland?

Enligt Expressen skulle jag ha gjort reportererna orätt. De talar om att massor av ryssar lever på existensminimum; jag har sagt att detta existensminimum i Sverige skulle innebära elände. Expressen svarar: termen existensminimum betyder alltid elände, djupt elände. Svaret är oriktigt: existensminimum är, trots sin skenbart absoluta karaktär, något högst relativt, som växlar från tid till tid och från folk till folk; existensminimum i Sverige nu är ett helt annat än för låt oss säga hundra år sedan. Men jag tar fasta på det erkännande svaret innebär: enligt Expressen lever de ryska industriarbetarna till stor del "i elände, djupt elände". Samma tidning skriver att det inte är sovjetpropaganda då reportererna skiljer mellan rentier och kapitalister, ehuru båda lever på arbetsfri inkomst. "Det gör en skillnad, enligt Sovjetunionens ideologi." Är det då icke propaganda att i Sverige utveckla den kommunistiska ideologin?

Till slut stannar jag vid några mera direkta angrepp mot min artikel. Enligt dr Eek skulle jag icke ha åberopat några vederhäftiga källor, utan hämtat mina insikter om Ryssland ur "medvetandets djup". I själva verket har jag (bland många källor) åberopat två objektivt hållna, snarast av en viss sympati för Ryssland färgade arbeten, vilkas sakliga tyngd är ostridig. Två av mina vedersakare beskyller mig utan en skynt av bevis för förfälskning av citat; jag har än en gång kontrollerat mina källor och finner citaten vara riktiga. Det påstås också att jag skulle ha "likviderat" den kommunistiske resenären på grund av hans åskådning; jag har endast skrivit att resenärerna med undantag av kommunisten i princip ställer sig kritiska till det ryska systemet. Hr Elfving skriver att Tingsten "bland sina övriga åsiktsperioder också kan inräkna en tid som ivrig kommunist-apologet". Att jag tillhört två skilda politiska riktningar är ett förhållande som socialdemokrater ständigt åberopar som bevis på extrem rörlighet i åsikter; sottisen gläder mig alltid, ty vilken argumentnöd måste den inte dölja? Kommunist-apologet har jag aldrig varit, ehuru jag före de stora processerna under 1930-talet hade större förhoppningar om det ryska systemets möjligheter ur demokratisk synpunkt än senare. Den rad av ostridigt oriktiga uppgifter som lämnats i svaren på min artikel stärker inte tron på dessa resenärers objektivitet.

Herbert Tingsten

Morgon-Tidningen angriper i sitt gårdagsnummer

Dagens Nyheters ledare "Socialism och frihet" i två skilda artiklar. I den ena av dessa förklaras med all rätt att cheferna för statens affärsdrivande verk och liknande företag icke behöver vara socialister. Detta självklara förhållande påstås motbvisa Dagens Nyheters uttalande att i den totalsocialiserade staten näringslivet blir en gren av statsverksamheten och följaktligen kommer att ledas av en politiserad byråkrati. Det är svårt att tro att vederbörande skribent verkligen är ur stånd att skilja på ett konstaterande av läget i nuet och en förutsägelse rörande läget — under vissa betingelser — i framtiden. Men uteslutet är visst icke att artikeln skrivits i god tro.

I Morgon-Tidningens ledare användes en helt annan argumentation. Sålunda påpekas att staten tidigare i många fall handlat mot arbetarnas intressen, och som exempel nämns länsstyrelsens och militärens uppträdande under Sundsvallsstrejken 1879. Icke heller mot denna tes torde någon människa ha något att invända; Sundsvallsstrejken är dock ett mycket dåligt exempel, eftersom de statliga myndigheternas härvid visade hänsynslöshet var exceptionell och allmänt beklagats. Vidare anförts att de avsikter Dagens Nyheter nu spårar hos socialdemokratin icke fastställts i professor Tingstens arbete "Den svenska socialdemokratins idéutveckling"; följaktligen skulle Dagens Nyheter ha fel. Morgon-Tidningens ledarförfattare måste emellertid varnas för en sådan auktoritetstro gentemot professor Tingstens bok att den åberopas som bevis för hur den svenska socialdemokratin nu handlar. Boken kom ut för sex år sedan, och under dessa år har åtskilligt inträffat; framför allt har socialiseringskravet fått en helt annan aktualitet och vidd än tidigare.